

GALVOJUMS – vai tas ir bīstami?

Varbūt ne pārāk bieži, bet teju katrs komersants savā ikdienas darbībā ir saskāries ar galvojuma līgumiem. Kas tad ir galvojums? Civillikuma 1692. pantā galvojums tiek apzīmēts kā ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatstvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Savukārt persona, kurai ir šāds pienākums, tiek saukta par galvnieku.

Vesturiski galvojums veidojies kā personiska atbildība – atbildēt ar savu galvu, likt galvu kļā. Proti, tā bijusi ne tikai mantiska, bet arī personiska atbildība par kādas saistības neizpildi. Tagad galvojumam gan ir pilnībā mantisks raksturs – ja parādnieks nevar savlaicīgi un pilnībā norēķināties ar savu kreditoru, tad atbildības nasta visā smagumā gulstas uz galvnieku. Taču galvojuma juridiskās un ekonomiskās sekas reizēm var būt smagas un neatgriezeniskas – līdz pat komersanta maksāspējai.

Galvojums kā saistību tiesību pastiprināšanas līdzekli visbiežāk sastopams kredītiestāžu praksē, kur tas parasti tiek pieprasīts papildus hipotēkai un komercilāli kā nodrošinājums izsniegtam kredītam. Ja kredīts tiek izsniegts juridiskai personai, tad galvojums visbiežāk tiek pieprasīts vai nu tās īpašniekiem, vai saistītiem uzņēmumiem. Ja aizdevums tiek izsniegts fiziskai personai, tad galvnieks parasti ir laulātais vai kāds tuvs radnieks. Taču galvojums ir sastopams arī citās tiesību nozarēs, tajā skaitā dažādos privātu aizdevumu darījumos. Savukārt atsevišķos gadījumos kā galvojāji var uzstāties arī valsts, piemēram, studiju kredītam no kredītiestādes līdzekļiem ar valsts vārda sniegtu galvojumu. Tāpat arī Valsts ieņēmumu dienests var pieprasīt kredītiestādes izsniegtu galvojumu akcīzes nodokļa nodrošināšanai vai mūltas galvojumu. Tātad secināms, ka galvojums kā saistību izpildes pastiprināšanas līdzeklis tiek izmantots visai plaši dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Vienmēr jāņem vērā, ka saskaņā ar Civillikuma 1695. pantu galvojumam ir nepieciešama rakstiska forma.

Kā darbojas galvojums? Virspusēji raugoties, galvojuma būtība ir visai vienkārša – piemēram, ja iestāties aizdevuma atmaksas termiņā, bet parādnieka aizdevumu nav atmaksājis, kreditors ir tiesīgs vērsties

pie galvnieka un šo parādu piedzīt no tā. Taču ne vienmēr viss ir tik vienkārši, jo galvojuma tiesiskajās attiecībās ir daudzas un dažādas juridiskas nianšes.

Kā pirmo un galveno nišni var nosaukt divus galvojuma veidus: ekspromisoriskais galvojums, kurā galvnieks atbild kreditoram „kā pats parādnieks”, un klasiskais galvojums, kurā galvnieks atbild kreditoram secīgi pēc parādnieka.

Ko nozīmē atbildēt kreditora priekšā „kā pašam parādniekam”? Būtiskākā atšķirība ir tāda, ka klasiskā galvojuma gadījumā kreditoram vispirms jāvērtas ar piedziņu pie paša parādnieka, un tikai tad, ja piedziņa no tā nav iespējama, piemēram, parādniekam nav naudas līdzekļu vai mantas, uz ko vērst piedziņu, – tad kreditors var vērsties ar savām prasībām pret galvnieku. Šis galvojuma veids izriet no Civillikuma 1702. panta pirmās daļas, taču juristu praksē ir reti sastopams, jo var gadīties, ka laikā, kamēr kreditors neveiksmīgi cenšas piedzīt parādu no pamatparādnieka, arī galvnieks jau kļūst maksāspējīgs.

Biežāk sastopams jau minētais ekspromisoriskais galvojums, kurā galvnieks atbild „kā pats parādnieks”. Šajā gadījumā kreditors ar savām prasībām uzreiz var vērsties pret galvnieku, kā to paredz Civillikuma 1703. panta pirmās daļas pirmā teikuma višbiežāk tiek realizēta, jo šajā gadījumā tiesības uzreiz pret diviem atbildētājiem ir vienlaicīgi. Tiesa uzreiz pret diviem atbildētājiem ir vienlaicīgi, jo šajā gadījumā, vairojuma gadījumā, kreditors var izvēlēties, kurā no abiem atbildētājiem vērsties pirmā, un šināt prasību, lai „iesaldētu” parādnieka un galvnieka līdz brīdim, kad spēkā stāties tiesas spriedums.

Galvnieks, kurš nokārto parādnieka saistības kreditora priekšā, ir tiesīgs šos izdevumus vēlāk piedzīt no paša parādnieka, kā to paredz Civillikuma 1704. pants. Tē gan jāvērtē, cik šāda norma ir praktiski lietojama, jo, ja no parādnieka neko nav varējis piedzīt kreditors, un tieši tāpēc vēries pret galvnieku, tad maz ticams, ka galvnieks pēc tam kaut ko vēl varēs piedzīt no paša parādnieka.

Saskaņā ar Civillikuma 1710. pantu galvojums izbeidzas ar katru darbību, kas dzēš galveno saistību, atvabinot no tās parādnieku, piemēram, saistību izpildi, noilgumu u.c. Vienlaikus jāteik, ka visbiežāk galvojums beidzas tieši ar saistību izpildi pret kreditoru no paša parādnieka puses – ja parāds kreditoram ir pilnībā dzēsts, tad, protams, izbeidzas arī galvojums.

Sākotnēji šķiet, ka galvojuma tiesiskajās attiecībās vis ir vienkārši un saprotami, jo galvnieks, parakstot galvojuma līgumu, ir neapšaubāmi uzņēmies atbildēt par parādnieka saistībām līdz šo saistību pilnīgai izpildei. Taču ir vairākas tiesību normas un arī tiesu prakses gadījumi, kas norāda, ka arī šajās tiesiskajās

OLAVS
CERS

zvērināts
advokāts,
SIA Zvērinātu
advokātu
birojs
Cersjurhens
partneris,
valdes
loceklis

Galvnieks, kurš nokārto parādnieka saistības kreditora priekšā, ir tiesīgs šos izdevumus vēlāk piedzīt no paša parādnieka, kā to paredz Civillikuma 1704. pants.

uzsācis parāda piedziņu, un parādnieka tostarp ir atvainojis vai nobēdzinājis savus aktīvus. Ja šāda situācija kreditors savu piedziņu vērs pret galvnieku, tas var izmantot šo ierunu, līdzot galvnieku atbrīvot no atbildības, jo kreditors pierādāmi varēja piedzīt parādu no parādnieka, bet bija nolaidīgs un to nedarīja. Diemžēl visai izplatīts ir viedoklis, ka šāds galvnieka atbrīvojums no atbildības nesoot piemerojams ekspromisoriskā galvojuma gadījumā, taču šāda interpretācija nebūtu uskarāma par pareizu. Tiesisko attiecību daļējiekiem tomēr jāievēro zināma vienlīdzība, tajā skaitā vienlīdzība tiesību un pienākumu apjomā – nebūtu pārcēzi uskarāt, ka klasiskā galvojuma attiecībās kreditors nedrīkst būt nolaidīgs, bet ekspromisoriskā galvojuma gadījumā kreditors var vispār nelīkties ne zināt par piedziņu no paša parādnieka un atlaist to „uz visām debesjpusēm”, bet piedziņu vērst tikai uz galvnieka mantu.

CETURTKĀRT, jāatceras, ka galvniekam arī pašam jābūt pietiekami aktīvam savu tiesību un interešu aizstāvēšanā, jo **saskaņā ar Civillikuma 1701. pantu galvnieks, pret kuru kreditors ceļ prasību, var izlietot arī daudzas galvenā parādnieka ierunas.** Piemēram, ja kreditors vērtas jau pie galvnieka, viņš var sekmīgi izvirzīt pret kreditoru tādas galvenā parādnieka ierunas kā, piemēram, par preces vai pakalpojuma kvalitāti, nepārvaramas vāras apstākļiem un tam līdzīgi.

Diemžēl jāsecina, ka bieži vien galvnieki neapzinās galvojuma tiesiskās un ekonomiskās sekas, jo galvot ir viegli, galvojuma noformēšana neprasa finanšu ieguldījumu vai papildu procedūras, kā tas ir, piemēram, hipotēkas reģistrācijas gadījumā. Kamēr parādnieks pilda saistības pret kreditoru, arī galvniekam nav par ko satraukties. Taču slikākajā scenārijā galvniekam jāatmaksā kreditoram aizdevums ar visiem procentiem, ko pats parādnieks jau sen iztērējis, galvniekam atstājot vien rūgto pienākumu norēķināties ar kreditoru. Izdarot kopsavilkumu, jānorāda, ka tiesību norma, darījuma noteikumu un juridisko faktū interpretācija, piemērojot arī judikatūras atziņas, paver zināmas iespējas galvnieka aizsardzībai. Taču tās katrā darījumā var būt atšķirīgas, jo būtiski ir katrā gadījumā individuālas pazīmes. Tāpēc, ja kreditors prasa saistību izpildi no galvnieka, ir vērts šīs iespējas atrast, izpētīt un izmantot!

attiecībās ir iespējams ierobežot galvnieka atbildību attiecībā pret kreditoru vai vispār viņu no šīs atbildības atbrīvot. Vēru uzmanību uz tipiskākajiem galvnieka atbildību ierobežojošajiem gadījumiem.

PIRMKĀRT, jāņem vērā, ka galvojums var būt termiņēts saskaņā ar Civillikuma 1715. pantu: ja galvnieks uzņēmies saistību tikai uz zināmu laiku, tad viņš arī atbild tikai par šo laiku. Taču šī norma praksē netiek tulkota viennozīmīgi, proti, ir juristi, kas uzskata, ka termiņētam jābūt pašam galvojuma līgumam, bet pastāv arī pietiekami pamatots un loģisks viedoklis, ka galvojuma termiņš sakrīt ar tās saistības termiņu, par ko galvojums sākotnēji dots. Proti, ja galvnieks ir galvojis par parādu, kas ir jāatdots noteiktā termiņā, bet šis termiņš jau pēc galvojuma izsniegšanas ir pagarināts, galvniekam par to nezina, tad galvniekam būtu jāatbild tikai par sākotnējo saistības termiņu, par kuru viņš ir galvojis. Pretējā gadījumā veidojas situācija, kad galvnieks galvo par saistību, kuras termiņš ir, piemēram, viens gads, bet, viņam pašam nezina, galvojums tiek attiecināts uz saistību, kuras termiņš jau ir pagarināts uz pavisam citu termiņu. Šāda interpretācija ir kļūdaina, jo apdraud galvojuma tiesiskās stabilitāti.

OTRĀKĀRT, galvojums var būt ierobežots arī saskaņā ar Civillikuma 1716. pantu: ja galvnieks ir saņēmis kreditoru no parādnieka – to pieļauj Civillikuma 1697. pants – **galvnieks uzņemas samaksāt mazāku summu, nekā uzņēmies galvenais parādnieks, tad no viņa var prasīt vienīgi šo mazāko summu.** Piemēram, ja kredīts ir 100 000 eiro, galvnieks var galvot par 10 000 eiro. Tē gan jāatcermē, ka parādniekam tad būs vajadzīgi vairāki galvnieki vai citi saistību pastiprināšanas līdzekļi, lai nodrošinātu visas kredīta summas atmaksu.

TREŠKĀRT, saskaņā ar Civillikuma 1714. pantu galvnieks atvabinās no savas atbildības, kad kreditors rīkojies nolaidīgi, izdarot piedziņu no parādnieka, un pieļāvis pēc apstākļiem neatvainojamu vācinājumu. Piemēram, ir iestāties saistības izpildes termiņš, bet kreditors ilgstoši nav

MATERIĀLS TAPUS
SABARŠĪRĀ AR

TCJ